

mgr Mariusz Chrzanowski
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet w Białymstoku

Temat rozprawy: Podstawowe zasady prawa wyborczego do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego

Streszczenie

Wybory samorządowe są istotnym wydarzeniem politycznym w każdej społeczności lokalnej. Mieszkańcy danej jednostki samorządu terytorialnego wybierają swoich przedstawicieli, którzy sprawują władzę w ich imieniu. Istnienie samorządu, którego organy są kształtowane zgodnie z wolą członków wspólnoty lokalnej, jest wyrazem decentralizacji władzy publicznej. Wybory do organów samorządu terytorialnego są postrzegane jako istotny element ustroju demokratycznego państwa oraz ważne zjawisko społeczne sprzyjające wzmocnieniu więzi lokalnych i budowaniu społeczeństwa obywatelskiego.

Zasadniczym założeniem rozprawy jest próba odnalezienia odpowiedzi na pytania, które pojawiają się podczas omawiania poszczególnych zasad samorządowego prawa wyborczego, gdy dokonuję porównania z rozwiązaniami przyjętymi w wyborach ogólnokrajowych oraz w innych państwach. Myślą przewodnią niniejszej pracy jest wskazanie rozwiązań, które są specyficzne dla wyborów lokalnych.

Konstrukcja pracy jest logicznie zharmonizowana z tematem. Dokonałem podziału pracy na siedem rozdziałów. Uzupełniony jest on wykazem źródeł i literatury.

Rozdział I: „*Zagadnienia wstępne*” przedstawia rolę wyborów lokalnych, ich funkcje, pojęcie i katalog podstawowych zasad prawa wyborczego w państwie demokratycznym oraz ewolucję polskiego samorządowego ustawodawstwa wyborczego. Omawiam różnicę pomiędzy istotą wyborów lokalnych a ogólnokrajowych. Definiuję zasady prawa wyborczego oraz określę ich katalog.

Rozdział II obejmuje problematykę zasady powszechności wyborów. Istota tego zagadnienia sprowadza się do określenia zakresu podmiotowego tej zasady. Rozważam kwestię dotyczącą ograniczeń w zakresie czynnego prawa wyborczego. Wskazuję zasadę domicylu jako istotne ograniczenie w posiadaniu prawa wybierania w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego. Zwracam uwagę na warunek stałego zamieszkiwania w kontekście posiadania praw wyborczych do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego, który oddaje charakter tych wyborów, mających za zadanie wzmocnić więzi

lokalne. Przedmiotem moich rozważań jest także wiek osób posiadających czynne prawo wyborcze. Ponadto wskazuję kategorie osób, które nie mają prawa wybierania. W literaturze przedmiotu występuje spór, czy zasada powszechności wyborów obejmuje tylko czynne, czy może także bierne prawo wyborcze. Powszechność wyborów rozumiana jako prawo głosowania i bycia wybieranym jest najczęściej prezentowana w Polsce przez przedstawicieli doktryny prawa konstytucyjnego. Reprezentanci tego poglądu zauważają nie tylko uprawnienia wyborców, ale także kandydatów.

W rozdziale III omówiona jest zasada równości prawa. W pracy przyjęte są jej trzy aspekty: równość w znaczeniu formalnym, materialnym oraz tzw. równość szans wyborczych. Ukazane są elementy oraz poszczególne gwarancje zasady równości w znaczeniu formalnym. Analizując zasadę równości w aspekcie materialnym w sposób szczegółowy przedstawiam relacje zachodzące pomiędzy jednolitą normą przedstawicielską a tworzeniem okręgów wyborczych. Badam wpływ systemu wyborczego na równość materialną wyborów. Podejmuję polemikę związaną z występowaniem klauzul zaporowych w wyborach do rad miast na prawach powiatu i sejmików wojewódzkich. Zasadę równych szans wyborczych w procesie wyborczym określa: zgłaszanie kandydatów, przebieg kampanii wyborczej i jej finansowanie, a także kwestie parytetów i kwot płci na listach wyborczych.

Rozdział IV dotyczy zasady bezpośredniości, która omówiona zostaje w trzech odmiennych znaczeniach: wyborów jednostopniowych, głosowania osobistego oraz formy dokonywania preferencji wyborczych. Przedstawiam istotę zasady bezpośredniości, także w kontekście umożliwienia do głosowania za pomocą alternatywnych form głosowania.

W rozdziale V udzielam odpowiedzi, czy tajność głosowania jest prawem wyborcy, czy może obowiązkiem. Wskazuję szereg ustawowych rozwiązań mających na celu zabezpieczenie możliwości oddania głosu bez ujawniania jego treści. Dokonuję analizy zasady tajności w przypadku zastosowania alternatywnych form głosowania.

Rozdział VI dotyczy ustalania wyników wyborów do rad gmin, rad powiatowych i sejmików województw. Polskie prawo wyborcze do organów jednostek samorządu terytorialnego przewiduje zastosowanie dwóch systemów wyborczych: większościowego w wyborach do rad gmin niebędących miastami na prawach powiatu oraz systemu proporcjonalnego w wyborach do rad miast na prawach powiatu, rad powiatów i sejmików województw. Dokonuję analizy powyższych systemów pod kątem współzależności między liczbą głosów otrzymanych na dane listy wyborcze a wynikami wyborów. Rozważam możliwość zastosowania systemu mieszanego, pojedynczego głosu przechodniego, systemu głosowania alternatywnego, głosowania na kandydatów spoza głównej listy, czy przyznania

premier dla „liderów list” w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego. W kontekście wyborów proporcjonalnych zwracam uwagę na dwie metody ustalania wyników wyborów: d’Hondta oraz Sainte-Laguë. Przedstawiam także skutki zastosowania nieobowiązującej już instytucji blokowania list w wyborach do organów stanowiących samorządu terytorialnego.

W rozdziale VII opisuję zasadę wolnych wyborów jako odrębną zasadę prawa wyborczego. Treść jej nie wynika wprost z Konstytucji z 1997 r., jednak ustawodawca, zgodnie z Europejską Kartą Samorządu Terytorialnego zobowiązany jest do stworzenia odpowiednich prawnoustrojowych regulacji zabezpieczających jej realizację. W pracy wskazuje na gwarancje realizacji zasady wolności wyborów: zasadę demokratycznego państwa prawnego, zasadę pluralizmu politycznego, nakaz przeprowadzenia wyborów w określonych odstępach czasu, czy instytucje stwierdzenia ważności wyborów. W dyskursie omawiam poszczególne „elementy” zasady wolnych wyborów: wolność kandydowania, rywalizacji wyborczej, wyrażania preferencji wyborczych.

W zakończeniu dokonałem podsumowania, uwzględniającego główne wnioski formułowane we wcześniejszych częściach pracy.

Marcin Chwojowski